

Onorant auditoriu,

- Îngăduiți-mi să spun că sunt **profund îndatorat** distinselor personalități care și-au prezentat reflecțiile pe marginea lucrării scrise împreună cu prietenul meu de o viață.
- Le **mulțumesc** pentru faptul că au găsit în această carte un motiv de a se opri din preocupările cotidiene pentru a depune mărturie în favoarea demersului nostru explicativ.
- **Prețuirea** efortului dâșilor este cu atât mai mare cu cât și-au asumat riscul să vorbească de un demers teoretic care nu este tocmai concordant cu climatul cotidian, cumva prea obișnuit cu agresiunea principiului opus.
- Trebuie să mărturisesc că găsesc deosebit de **semnificativă dezbaterea** nu atât din motive subiective, ci pentru că s-au făcut aici remarci despre revenirea la uneltele de bază în dezbaterea publică.
- Într-adevăr, putem remarca faptul că în ultima vreme este organic resimțită o nevoie, cea a reînvierii spiritului animat de **argument și contraargument**, ambele raționale.
- Prețuirea mea pentru intervențiile la dezbateri – prefațate încurajator de domnul academician Mugur Isărescu – vine din

trăirea la scara unu pe unu a unei alte **nevoi intelectuale**, și ea tot mai intens reclamată: *ieșirea cercetării economice din zona de contaminare cu umbrele începutului de acum două decenii și jumătate.*

- **Umbrele**, știm prea bine, vin din sfârșitul violent al sistemului comunist, instalat tot violent spre jumătatea secolului trecut.
- Această nevoie de **detașare de emoții** și precepte presupune ca în cercetare să se înfrângă complexe, temeri, greșeli recursive, dar și obsesii ale fatalității, și să explice cum se naște o lume decisă să se emancipeze prin acțiune randamentală.
- Cartea propusă astăzi dezbaterii este contrapunctul, susținut prin insistențele manifestate de autori de-a lungul multor decenii, la **inerția modelului explicativ** de tip emoțional, excesiv de legat de faptele aparent fără cauze din înlănțuirea evenimentelor radicale.
- Această carte este o rezultată a unei **opțiuni metodologice**, dacă vreți, de a ne uita prin ochii Raționalului la un ghem sau, mai bine spus, la o gaură gri de sfârșituri și începuturi.
- Prima noastră opțiune a fost **dezambiguizarea schimbării**, schimbare tratată prea adesea în literatura de specialitate doar ca o confruntare care tranșează brutal între viziuni și interese.

- Am făcut acest lucru prin interpretarea schimbării într-un context mai larg și de durată mai mare, în care **transformarea** este termenul care dă sens, care face ordine în conceptualizare, fără de care înțelegerea schimbării rămâne incompletă sau deformată.
- Dezambiguizarea schimbării a presupus o răsturnare a unei obișnuințe, aceea de a circumscrie studiul științific exclusiv cauzei schimbării de regim și sistem, fără să se pună în **cumpănă** consecințele, înțelese ca promisiuni ale noului regim și sistem.
- Primele consecințe ale schimbării radicale de curs al istoriei sunt dintr-o **altă ordine** a lucrurilor, cea în care contează concretețea în temeiul termenului lung, identificată drept *transformare*, spre deosebire de ruptură care are rațiuni speciale, când pur și simplu se descătușează ca un fulger energiile, adică pe termen scurt, identificată drept *schimbare*.
- Ipostazierile noționale **intermediare** din spectrul teoriei revoluțiilor sau din spectrul teoriei reformei au suficient balast istoric pentru a fi lămuritoare pentru modul în care se întâmplă sincronicitatea într-o lume globală de secol XXI.
- Teoria revoluției ne explică de ce se produce și lasă în **umbră** cum se produce schimbarea (dintr-o o perversă vină a violenței),

iar teoria reformei explică resorturi ale configurării relațiilor în gestiunea puterilor posibile doar pentru cei care au predispoziția de a se orienta în **ceața originară**.

- Schimbare de sistem este o experiență istorică încercată în **dublu sens** doar de zona noastră geografică, iar transformarea are un curs absolut particular.
- *A aborda deopotrivă cauza profundă a schimbării radicale și consecințele imediate ale acesteia receptate ca transformare este o opțiune pentru o perspectivă rațională ferită de unilateralitate în analiza socială.*
- Dar și șansa, pe care nu trebuie să o piardă elita intelectuală, de creativitate în istorie pentru o **străpungere experiențială** de tip societal, dar care să nu vină inflexibil nici din teoria revoluției, nici din cea a reformei ca fenomene ale istoriei.
- Aceste considerente ne-au îndemnat la **centrarea studiului** pe transformarea din primele cinci luni postdecembriste, când s-au manifestat consecințele concrete ale unei cauze abordată în literatura economică prea mult cu aserțiuni suspectate de irațional sau uzându-se de adevăruri receptate partizan.

- De aceea, această poziționare principială a cercetării noastre ne-a permis să ne **diferențiem** de modelul explicativ emoțional, ca și de cel al istorismului deformat ideologic.
- Opțiunea noastră a fost să explicăm faptul că **transformările de după** ruptura de regim și sistem sunt cele care dau temeiurile propriu-zise ale segmentării metodologice a istoriei.
- Dezambiguizarea cauzei este măsurată prin **concretețea consecințelor** sale, acestea fiind receptate ca temei al diversității așteptărilor trezite de schimbare.
- Sporul de cunoaștere este real când sunt surprinse fapte, în cazul acesta fiind vorba de **fapte intelectuale** care au configurat o cale de transformare, ca și o stare de spirit adecvată la scară națională.
- *În opinia noastră studiul începuturilor de drum trebuie să fie o exorcizare a pasiunilor decăzute în patimi.*
- Istoria ne stă martoră că începuturile care nu și-au consumat tensiunile emoționale au dus la **restaurare**.
 - ❖ *Napoleon este un exemplu în această privință, care proclamându-se împărat, repetând peste timp gestul lui Cezar, a anulat programul ideatic al schimbării radicale de sistem societal.*

- Schimbările ale căror cauze nu sunt consolidate de substanțierea consecințelor așteptate au făcut în secolul XX ca democrația să producă **dictaturi**.
- Primele cinci luni postdecembriste conțin **toate elementele** care pot să repete istoria sau pot să deschidă câmpul experiențial uman spre alte orizonturi.
- Nu ne aflăm, este constatabil pe parcursul lecturii, în poziția de a ne dori a scoate din sticlă spiritul rău. *În carte reclamăm însă nevoia de **aplecare asupra riscurilor** unor consecințe inerțiale ale ambiguității începutului.*
- De aceea am insistat pe rădăcinile identitare, pe **memoria socială**, care a modelat evenimente, a dat o anumită consistență consecințelor regăsite ca transformare.
- **Memoria socială** are un puternic **rol inerțial** în schimbarea rațională. De fapt, transformarea conține inevitabil substanța memoriei sociale.
- **Dezambiguizarea** transformării se impune și din această direcție.
- **Spre ce** mergem când memoria socială se manifestă?

- Este știut că memoria puternică face din transformare o **revenire** la trecut, o restaurare, și nu neapărat a practicilor din trecutul mai îndepărtat.
- Memoria recentă ar putea să dea sens transformării, iar memoria mai veche să o tensioneze.
- *Transformarea în primele cinci luni este expresia unui amestec nu tocmai corect dozat între diferite tipuri de memorie.*
- După două decenii și jumătate încă vedem semnele ambiguității tratamentului memoriei sociale.
- Concluzia simbolică a nevoii de tratament corect vine din ambiguitatea de sens a, bunăoară, cuvântului „**înainte**”, care se referă deopotrivă la un timp idealizat de memorie, deci ca întoarcere la o stare din trecut și/sau la direcția de mers, ca înaintare în viitor.
- Semnificația cuvintelor scoate la iveală **adevăruri reprimare** care se răzbună pe memorie, deturnându-i funcțiile.
- Trecerea din primele luni postdecembriste a fost de fapt **revenire la capitalism**. Haloul schimbării era de renaștere, era o întoarcere la experiența traiectoriei capitaliste.

- Partea complicată a constat în aceea că nu s-au făcut distincțiile corecte la **închiderea buclei** deviate a istoriei care a fost sistemul comunist.
- Revenirea la capitalism merita să fie încărcată preponderent cu sensul de **salt înainte**, folosindu-ne deodată de energia regăsită a trecutului și de inovarea socială a prezentului deschis pentru sincronizare cu trendul lumii libere.
- Pledoaria noastră implicită este în carte pentru importanța funcției de **agent al transformării** conștient de ambiguitatea sensului.
- În documentarea noastră ne-am lovit năucitor de excesiva poziționare a studiilor economice – dar nu doar a lor - despre schimbare pe **absența** noastră, a românilor, ca agenți ai schimbării.
- În opinia publică domină ideea că schimbarea a venit din afară, că în genere ideile vin de aiurea, că suntem victimele unui **scenariu** etc.
- Principiul metodologic al cercetării noastre ne-a adus bucuria unei revelații: **viziunile dominante sunt false**.
- În transformarea economică de care ne-am ocupat am fost prezenți mulți dintre noi, și cu acțiunea, și cu ideile.

- Cartea este o probă a faptului că transformarea a cuprins ca agenții săi motori pe cei mai activi componenți ai elitei noastre intelectuale.
- Cinci luni postdecembriste consemnează idei și acțiuni personalizate, absolut revelatorii pentru o abordare necomplexată, **non-fatalistă**, a schimbării. Colegul meu v-a dezvăluit unele concluzii pe care le găsiți în carte.
- Trebuie să spunem că elitei economiștilor nu i-au lipsit ideile, dar merită să spunem că ideile au fost uneori chiar **prea abundente** și că au generat o modă a întrecerii pentru prioritate.
- Desigur, s-a produs și o **saturare**, mai ales venită dinspre percepția dezbaterii economice sub semnul aglomerării, al grabei multor economiști în a lansa modelul perfect sau miraculos.
- Nu este deloc întâmplător că am consemnat și o **indiferență** față de ideile economice valoroase și o înclinație stimulată de masa critică a audienței spre spectaculos, spre exotic.
- Au fost ideile noastre **adecvate** sau inadecvate cu tendințele?

- Fără îndoială că au fost adecvate în bună măsură, au izvorât preponderent din **bun simț**, ele conturează efectele funcției creative ale societății în producerea istoriei.
- Aceste idei au venit ca expresie a sufletului românesc, au avut legătură cu dimensiunea comportamentului rațional al gândirii, cum se spune în popor **s-a gândit de trei ori** înainte a se face ceva concret.
- Dar acest mod românesc de a judeca devenirea a intrat în **coliziune cu așteptările** unui succes rapid, obținut cum ne spune legenda, prin a ne da de trei ori peste cap.
- Ambiguizarea acțiunii ca proiect transformator, ține de **legenda** noastră întemeietoare, fixându-ne mereu alte temeuri existențiale.
- *Faptul că ne dăm prea des peste cap risipește energia și ambiguizează idealul prin inversiunea planurilor de acțiune.*
- În transformare s-au răsturnat nu doar idei trecătoare, ci și acțiuni și procese care să asigure **continuitatea idealului** de a fi noi înșine prin confortul material, care este o consecință a unei acumulări trans-generaționale și trans-politice.
- Transformarea este distrugere creatoare în toate planurile. **Secretul** care trebuie scos la iveală este că se schimbă formele

combinării factorilor de progres, dar nu și factorii în sine ai progresului.

- Economic vorbind, producerea de avere rezultă din combinarea muncii și a capitalului și ale dinamicelor formatări ale lor venite dinspre creativitatea umană.
- Procesele revoluționare ale modernității au fost și rămân mereu **împreunate**, pe de o parte, modul industrial de producere a averii națiunii, cu conținutul său de activități din aval și din amonte de industria prelucrătoare generatoare de confort urban și, pe cealaltă parte, emanciparea individuală și comunitară.
- Acolo unde și când cele două procese au avut **continuitate**, saltul istoric a fost posibil, schimbarea în orice plan și cu orice determinare și sens s-ar fi produs ea s-a consolidat în transformare.
- *Iată de ce cartea insistă și asupra dezambiguizării atitudinii față de tendințele modernității.*
- **Evoluția circulară** este un rău de care n-am știut să ne despărțim în marile momente pe care le-am vrut de cezură în existență.
- **Cine suntem după tranziție?**

- Răspunsul este temerar și de aceea este greu de dat.
- Acest răspuns ni-l putem da noi, românii, dacă nu ne sustragem din **ecuația succesului material**, singura măsură a faptului că transformarea chiar s-ar produce.
- Sper ca ideile despre *Răzbunarea trecutului* să ne mântuiască de **pălăvrăgeală**, să ne oprească din **gâlceavă** și să ne lege de firele evoluției prin care istoria nu se va mai poticni de destinul nostru.
- *Vă mulțumesc pentru interesul manifestat!*